

การจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชา
ในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน วัดระเบาะเกตุ โรงเรียนบ้านบุสูง ตำบลนาดี อำเภอนาดี
จังหวัดปราจีนบุรี

THE CREATION OF A HANDBOOK FOR CULTURAL AND RELIGIOUS LEARNING
ACTIVITIES ON ATTHAMI BUCHA DAY AMONG THAI YOUTH AND BUDDHISTS AT
RABORKHET TEMPLE, BANBOOSUNG SCHOOL, NADI SUBDISTRICT,
NADI DISTRICT, PRACHINBURI PROVINCE

ทรงคุณ จันทกร¹ โพศรีทอง พุทธิธโร² วิทวัช สมมาตร³ วันชัย ชีรภทโท⁴ วีระ สุนทรโร/โสธร⁵
และสุรัสวดี จันทกร⁶

Songkoon Chantachon¹, Posritong Buddhidharo², Witthawat Samacharo³,
Wanchai Thirapatho⁴, Weera Suntharo/Sothorn⁵, and Suratsawadee Chantacon⁶

¹⁻⁵ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Bachelor of Arts Program, Major in Buddhist Management, Chanthaburi Buddhist

College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU)

E-mail: songkoon5247@gmail.com E-mail: w111wee2222@gmail.com

⁶ ฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดชลบุรี สถาบันพระบรมราชชนก

Research and International Relations Department, Sirindhorn College of Public Health,

Chonburi, Praboromarajchanok Institute

E-mail: suratsawadee@scphc.ac.th

Received: November 10, 2025

Revised: March 27, 2026

Accepted: May 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชา 2) ศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน และ 3) จัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสถานศึกษาในพื้นที่วิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชน ครู พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนในพื้นที่วัดระเบาะเกตุและโรงเรียนบ้านบุสูง จังหวัดปราจีนบุรี รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและรอบด้าน ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนและพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับวันอัฐมีบูชา กิจกรรมที่จัดขึ้นในปัจจุบันมีลักษณะกระจัดกระจาย ขาดคู่มือที่เป็นระบบและเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชนและพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายแสดงความต้องการคู่มือกิจกรรมที่มีเนื้อหาครอบคลุมพุทธประวัติ หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และแนวทางปฏิบัติในรูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์หลากหลาย เช่น การเวียนเทียน การบรรยายธรรม การสร้างสื่อศิลปะ และการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ จากผลการวิเคราะห์ ข้อค้นพบสำคัญชี้ให้เห็นว่า การจัดทำคู่มือควรบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ผ่านประสบการณ์ และทฤษฎีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม

การเรียนรู้เชิงลึก ความเข้าใจหลักธรรม และการสืบสานประเพณีทางศาสนาอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่าคู่มือกิจกรรมที่จัดทำขึ้นจะช่วยให้สถานศึกษาและชุมชนสามารถจัดกิจกรรมวันอัฐมีบูชาอย่างมีระบบ สร้างจิตสำนึกทางศาสนา และเสริมสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมแก่เยาวชนและประชาชนในระยะยาว

คำสำคัญ

วันอัฐมีบูชา คู่มือกิจกรรมเรียนรู้ เยาวชนไทย พุทธศาสนิกชน

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the current state and issues of cultural and religious learning activities on Atthami Bucha Day; 2) examine the problems and needs in creating a cultural and religious learning activity manual for Thai youth and Buddhists; and 3) develop a cultural and religious learning activity manual appropriate to the context of communities and educational institutions in the research area. The study employed a qualitative research methodology. Data were collected through document study, in-depth interviews, and observations, with a sample comprising youth, teachers, monks, and lay Buddhists in the areas of Raborkhet Temple and Ban Busung School in Prachinburi Province. A descriptive analysis was used to obtain comprehensive and in-depth information. The research findings indicated that most youth and lay Buddhists lacked a deep understanding of the history and Buddhist principles related to Atthami Bucha Day. Current activities were fragmented, and lacked a systematic manual that genuinely promoted the participation of youth and lay Buddhists. The target groups expressed a need of an activity manual with comprehensive content on the life of the Buddha, relevant Buddhist principles, and practical guidelines presented through a variety of creative activities such as circumambulation, Dharma talks, art media creation, and learning through modern technology. A key finding from the analysis suggested that the manual should be developed by integrating Experiential Learning Theory and Cultural Transmission Theory. This approach would promote a deep learning, an understanding of Buddhist principles and the sustainable preservation of religious traditions. In conclusion, the developed activity manual will help educational institutions and communities organize Atthami Bucha Day activities systematically, foster religious consciousness, and strengthen cultural values among youth and the public in the long term.

Keywords

Atthami Bucha Day, Learning Activity Manual, Thai Youth, Buddhists

ความสำคัญของปัญหา

วันอัฐมีบูชาเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตรงกับวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 หรือเดือนวิสาขะ และในปৌธิกมาสจะตรงกับวันแรม 8 ค่ำ เดือน 7 มีความสำคัญเนื่องจากเป็นวันที่ถวายพระเพลิงพระพุทธรูปของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลังจากเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ 8 วัน ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชาแล้ว 8 วัน ตามพุทธประวัติ เมื่อพรรษาที่ 45 พระพุทธเจ้าทรงประจวบและทรงประกาศว่าพระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานภายในสามเดือน (พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ และคณะ, 2565) ต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว 7 วัน มัลลกะกษัตริย์แห่งนครกุสินารา พร้อมประชาชนและพระสงฆ์ โดยมีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน ได้จัดพิธีถวายพระเพลิงพระพุทธรูป ณ มกุฏพันธเจดีย์ นครกุสินาราในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 หลังจากพิธีถวายพระเพลิงเสร็จสิ้น กษัตริย์และผู้ครองแคว้นสำคัญ 7 แคว้น ได้แก่ 1) พระเจ้าอชาตศัตรู เมืองมคธ 2) กษัตริย์ลิจฉวี เมืองเวสาลี 3) กษัตริย์ศากยะ เมืองกบิลพัสดุ์ 4) กษัตริย์อูลี เมืองอัลกัปปะ 5) กษัตริย์โกลิยะ เมืองรามคาม 6) มหาพราหมณ์ เมืองเวฐทีปะกะ และ 7) กษัตริย์มัลละ เมืองปาวา ได้ขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุไปเพื่อบรรจุในสถูปเจดีย์ในแต่ละแคว้น เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชาและระลึกถึงพระคุณของพระพุทธองค์ (พระพุทธา พุทธิโก, 2568) ภายหลังการถวายพระเพลิงพระพุทธรูป ปรากฏว่ามีเจ้านครและกษัตริย์จากแคว้นต่าง ๆ ทั้ง 7 แคว้นส่งทูตมาขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุเพื่ออัญเชิญไปประดิษฐานในนครของตนเอง แต่ในระยะแรกพวกเจ้ามัลละแห่งนครกุสินารา ปฏิเสธการแบ่งส่วน ส่งผลให้สถานการณ์เกือบลุกลามจนเป็นชนวนสงครามระหว่างเจ้านครทั้งหลาย (นันทิกา มณีโชติ, 2564) อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งได้รับการคลี่คลายด้วยปัญญาและการไกล่เกลี่ยของโศภะพราหมณ์ ซึ่งเสนอให้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น 8 ส่วนเท่า ๆ กัน เพื่อความสงบสุขและความปรองดอง พร้อมทั้งส่งเสริมให้การบูชาพระพุทธองค์แพร่หลายออกไปในทุกทิศทางอย่างเสมอภาค เหตุการณ์นี้จึงมิได้เป็นเพียงบันทึกทางประวัติศาสตร์ หากยังสะท้อนคุณค่าทางจิตวิญญาณและแนวคิดเชิงพุทธปรัชญาที่เน้นสันติภาพ ความเมตตา และความเคารพต่อพระพุทธเจ้าอย่างสูงสุด วันอัฐมีบูชาจึงเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนทั่วโลกควรใช้เป็นโอกาสในการระลึกถึงพระพุทธรูปและหลักธรรมคำสอน เพื่อสร้างศรัทธาและปัญญาในพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ วันอัฐมีบูชายังเป็นสัญลักษณ์เตือนสติให้ตระหนักถึงสังขารของชีวิต อันได้แก่ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย ซึ่งเป็นสภาวะธรรมดาของสังขารทั้งปวง ไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงได้ หลักธรรมสำคัญ เช่น ขันธ์ 5 หลักไตรลักษณ์ และหลักความไม่ประมาท ล้วนเน้นย้ำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยสติและปัญญา เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์และการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ (ชัยยุทธ พรหมมา, 2565)

ปัจจุบันพบว่า วันอัฐมีบูชายังไม่ได้รับความสนใจหรือการสืบสานอย่างแพร่หลายเท่าที่ควร ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางการเรียนรู้ทั้งในเชิงเนื้อหาและกิจกรรม (ปิยวรรณ จันทรวงศ์, 2565) แม้จะมีการพัฒนาสื่อและกิจกรรมทางศาสนาหลายรูปแบบ แต่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นเพียงวันสำคัญที่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง (ธนากร วัฒนสุข, 2566) ทำให้เยาวชนขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับวันอัฐมีบูชา (วิภาดา ชัยศรี, 2566) นอกจากนี้ การขาดคู่มือหรือแนวทางเฉพาะที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมเชิงประสบการณ์ ยิ่งทำให้การจัดกิจกรรมขาดความน่าสนใจและไม่ตอบสนองต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กิตติชัย เจริญผล, 2565) โดยเฉพาะในบริบทของพื้นที่ชุมชนวัดระเบาะเขต และโรงเรียนบ้านบุสูง ตำบลนาดี อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางการสืบทอดประเพณี แต่ยังคงเผชิญความท้าทายในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชนยุคใหม่ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ เพื่อนำมาจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชา ที่บูรณาการแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) และทฤษฎีการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Transmission Theory) ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสถานศึกษาในพื้นที่ อันจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ช่วยสร้างจิตสำนึกทางศาสนา และเสริมสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมแก่เยาวชนไทย และพุทธศาสนิกชนได้อย่างยั่งยืน

โจทย์วิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างไร?
2. ปัญหาและความต้องการในการจัดทำคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชนมีลักษณะอย่างไร?
3. แนวทางการจัดทำคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาที่เหมาะสมกับบริบทของวัดระเบาะเขตและโรงเรียนบ้านบุสูง จังหวัดปราจีนบุรี ควรเป็นรูปแบบใด?

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดทำคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน
3. เพื่อจัดทำคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชนวัดระเบาะเขต โรงเรียนบ้านบุสูง ตำบลนาดี อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านวิธีวิจัย ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ และการทดลองนวัตกรรม โดยนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

ด้านระยะเวลา ใช้เวลาในการวิจัย 3 เดือน ตั้งแต่ วันที่ 1 กรกฎาคม - 1 กันยายน 2568

ด้านพื้นที่วิจัย พื้นที่ในการดำเนินการวิจัยเรื่องการจัดทำคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน คือ วัดระเบาะเขต และโรงเรียนบ้านบุสูง ตำบลนาดี อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและศาสนาที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญ เช่น วันอัฐมีบูชา ที่ยังคงมีการสืบทอดประเพณีและการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ชาวบ้าน และเยาวชนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

การเลือกพื้นที่ดังกล่าวมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีทั้งสถานศึกษา คือ โรงเรียนบ้านบุสูง และวัดระเบาะเขต ซึ่งเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดคุณธรรมและค่านิยมทางศาสนาในระดับชุมชน การดำเนินกิจกรรมวิจัยในพื้นที่นี้จึงเอื้อต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมและสามารถพัฒนาคู่มือกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทจริงของท้องถิ่น ทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการ และรูปแบบการนำไปใช้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากความเหมาะสม ความเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย และความสามารถในการให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและหลากหลาย โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่

- 1) กลุ่มเยาวชนนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้น ป.4 – ป.6) จำนวน 6 คน (ชายและหญิง) เป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยเริ่มต้นของการสร้างคุณธรรมพื้นฐาน และสามารถแสดงมุมมองของเยาวชนในระดับประถมศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างตรงไปตรงมา

- 2) กลุ่มเยาวชนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้น ม.1 – ม.3) จำนวน 6 คน (ชายและหญิง)
เป็นกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของพัฒนาการทางความคิด ซึ่งสามารถสะท้อนแนวคิด
ค่านิยม และความท้าทายในการเรียนรู้ด้านศาสนาในยุคปัจจุบันได้อย่างชัดเจน
 - 3) กลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มีพฤติกรรมเข้าวัดทำบุญเป็นประจำในวันพระ จำนวน 4 คน (ชายและหญิง)
เป็นตัวแทนของประชาชนทั่วไปที่มีความเข้าใจในบริบทของวันอัฐมีบูชา และมีประสบการณ์ตรงกับกิจกรรมทาง
ศาสนาในท้องถิ่น อันจะช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการสืบทอดและส่งต่อคุณธรรมเชิงชุมชนได้อย่างมีคุณค่า
 - 4) กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ที่บวชมาแล้ว 2 – 3 พรรษา ที่จำพรรษาอยู่ภายในวัดระเบาะ เกตุ จำนวน 2 รูป
ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะต้องเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นผู้นำความรู้ที่ได้ศึกษานำไปเผยแผ่ต่อไป
 - 5) กลุ่มข้าราชการครู จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่นำความรู้และนำไปสอนต่อแก่เด็กนักเรียน
ทั้งนี้ ในกระบวนการเก็บข้อมูล หากกลุ่มตัวอย่างบางรายไม่ประสงค์จะเปิดเผยชื่อจริง ผู้วิจัยจะใช้นามสมมุติเพื่อ
รักษาความเป็นส่วนตัว และคำนึงถึงหลักจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด
- เหตุผลในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งมุมมองของเยาวชนในแต่ละช่วงวัย
และความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การออกแบบคู่มือกิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ
ความต้องการของผู้เรียนและบริบทจริงในพื้นที่ ในการให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง หากบางรายที่ไม่ประสงค์ที่จะเอ่ยนาม
ผู้วิจัยอาจต้องใช้นามสมมุติ

การดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย แบ่งเป็น 3 ช่วงตามความมุ่งหมาย ดังนี้

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชา
ในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้
เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน เพื่อสร้างแนวทางการจัดทำคู่มือ
กิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชนวัดระเบาะ
เกตุ โรงเรียนบ้านบุสูง ตำบลนาดีอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี อธิบายเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

- 1) ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลปฐมภูมิ
- 2) แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่ม
- 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์
- 4) แบบสังเกต (Observation) เป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation) และการสังเกตแบบ

ไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

- 5) วัสดุและอุปกรณ์การจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพนิ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้
ใช้อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และรายละเอียดที่สมบูรณ์ที่สุด

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
- 2) แบบสังเกตพฤติกรรมและการมีส่วนร่วม (Observation Form)

เครื่องมือทั้งสองชนิดนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเอง โดยเน้นการออกแบบให้เหมาะสมกับ
กลุ่มเป้าหมายและเนื้อหาที่ต้องการศึกษา เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง เพื่อให้เครื่องมือมี
คุณภาพตามหลักการวิจัยที่ดี ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตเสนอต่อ อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เป็นกรรมการ IOC เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยประเมินความสอดคล้อง
ของคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งปรับแก้ไขถ้อยคำให้มีความชัดเจน เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง
และสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับ
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้าน ความตรง (Validity) และ ความเที่ยง (Reliability) เพื่อให้มั่นใจได้ว่า

ข้อมูลที่ได้รับจะมีความน่าเชื่อถือ และสามารถสะท้อนความคิดเห็นและประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ เนื่องจากการสัมภาษณ์จะมีความยืดหยุ่น ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสอธิบายขยายความให้ผู้ตอบเข้าใจวัตถุประสงค์ของคำถาม สามารถซักถามเพิ่มเติม ให้ข้อมูลในรายละเอียดของประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการสามารถตรวจสอบความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์ และผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ในขณะนั้น ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถลำดับเหตุการณ์ที่ประสบและถ่ายทอดได้ในทัศนะของตนเอง อีกทั้งผู้สัมภาษณ์สามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ตอบขณะให้สัมภาษณ์ได้อีกด้วย ผู้วิจัยได้พัฒนาแนวคำถาม (Guideline) ขึ้นมาจากวัตถุประสงค์และปัญหาการวิจัย กรอบความคิดพื้นฐานในการวิจัย แนวคำถามมีลักษณะเป็นคำถามแบบมีโครงสร้าง/ไม่มีโครงสร้างปลายเปิด ในการสัมภาษณ์ระดับครึ่งชั่วโมงไม่ให้เกิดการขึ้นนำ การเสนอความเห็นส่วนตัว การร่วมแสดงความรู้สึกและแสดงอารมณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ ทั้งนี้ในขณะสัมภาษณ์จะทำการบันทึกเสียงหลังจากที่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์แล้ว เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลและเพื่อใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาถอดความพร้อมกับรายละเอียดที่บันทึกไว้ขณะสัมภาษณ์

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นดำเนินการควบคุมไปตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูลภาคสนามและหลังเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึก การถอดเทปสัมภาษณ์ และภาพถ่าย มาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน และที่น่าเชื่อถือด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งข้อมูลกลุ่มตัวอย่างครบทุกกลุ่ม หากพบว่าข้อมูลส่วนใดไม่สมบูรณ์ จะดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบแล้วทั้งหมด มาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นวัตถุประสงค์การวิจัย และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถสะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการจากมุมมองของทุกภาคส่วนได้อย่างรอบด้านและเที่ยงตรง

การนำเสนอข้อมูล

ผลการศึกษาที่ได้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายความมุ่งหมายของการวิจัย โดยวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีรวมทั้งกรอบแนวคิดของเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอข้อมูลพร้อมภาพประกอบบางตอน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันและปัญหาของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน

วันอัฐมีบูชาเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งชุมชนและเยาวชนให้ความสำคัญต่อการสืบสานประเพณีและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นเพื่อสำรวจสภาพปัจจุบัน ลักษณะกิจกรรมและปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม

จากผลการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ในด้านความรู้พื้นฐาน กลุ่มเยาวชนทุกระดับ ประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนใหญ่รับรู้วันอัฐมีบูชาคือวันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้รับการปลูกฝังผ่านการเรียนรู้ธรรมศึกษาและการสอนของพระสอนศีลธรรมและข้าราชการครูในโรงเรียน สำหรับกิจกรรมหลักที่จัดขึ้น ณ วัดระเบาะธาตุ ประกอบด้วย การทำบุญตักบาตร การถือศีล การฟังพระธรรมเทศนา การเจริญภาวนา และการระลึกถึงพระพุทธรูป โดยกลุ่มพุทธศาสนิกชนและพระภิกษุสงฆ์ให้

ข้อมูลเพิ่มเติมว่า จุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่คือการจัดพิธีเวียนเทียนในช่วงเช้า ซึ่งสร้างความสนใจให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้านความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก ได้แก่ กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ข้าราชการครู และพุทธศาสนิกชน ต่างให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นในปัจจุบันแม้จะมีส่วนช่วยปลูกฝังคุณธรรมเบื้องต้น แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดและสภาพปัญหาหลายประการ ประการแรกคือปัจจัยด้านเวลา เนื่องจากวันอัฐมีบูชาไม่ตรงกับวันหยุดนักขัตฤกษ์หรือวันพระใหญ่ ส่งผลให้เยาวชนที่ต้องเข้าเรียนตามปกติขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ นอกจากนี้ กลุ่มพระภิกษุสงฆ์และข้าราชการครู ได้สะท้อนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า การมีส่วนร่วมของเยาวชนในปัจจุบันยังมีลักษณะทำตามหน้าที่หรือตามที่โรงเรียนกำหนด ขาดความตระหนักรู้และการซึมซับถึงแก่นแท้ของวันสำคัญ โดยเยาวชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์พุทธกาลเข้ากับหลักธรรมสำคัญ (เช่น สัจธรรมเรื่องความสูญเสียและการปล่อยวาง) ที่วันอัฐมีบูชามุ่งสื่อสาร ขณะเดียวกัน กลุ่มพุทธศาสนิกชน ในพื้นที่ได้แสดงความห่วงใยว่า หากรูปแบบการจัดกิจกรรมยังคงเป็นเพียงการประกอบพิธีกรรมโดยปราศจากกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ดึงดูดใจและเหมาะสมกับวัย อาจทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย ส่งผลให้เยาวชนไม่สามารถเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของการสืบสานประเพณี และอาจนำไปสู่การเลือนหายของความผูกพันทางศาสนาในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน

ตอนที่ 2 ปัญหาและความต้องการในการจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน

จากข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมรูปแบบเดิม โดยกลุ่มเยาวชนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า กิจกรรมวันอัฐมีบูชาที่จัดขึ้นในปัจจุบันยังคงมีลักษณะที่เรียบง่ายและซ้ำเดิม ขาดความน่าสนใจ และไม่ดึงดูดใจเท่าที่ควร นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารการจัดกิจกรรมยังไม่ครอบคลุมและเข้าถึงสื่อที่เยาวชนยุคปัจจุบันใช้งานเป็นหลัก ทำให้การรับรู้และการตื่นตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมมีค่อนข้างน้อย ขณะเดียวกัน กลุ่มข้าราชการครู พระภิกษุสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน ได้ให้ข้อมูลเสริมในมิติของผู้จัดกิจกรรมว่า ปัญหาสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานไม่ราบรื่นคือการขาดคู่มือ หรือแนวทางที่เป็นระบบและมีมาตรฐานเดียวกันในการจัดกิจกรรม ทำให้บ่อยครั้งการสอนหรือการพาเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมมุ่งเน้นไปที่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนามากกว่าการสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เหมาะสมกับช่วงวัย ในด้านความต้องการ กลุ่มเยาวชนได้เสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้มีความทันสมัยมากขึ้น เช่น การจัดให้มีการแข่งขันเชิงสร้างสรรค์ทางพุทธศาสนา และที่สำคัญคือต้องเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์และการให้ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ที่เข้าถึงง่าย เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และติ๊กต็อก (TikTok) ซึ่งข้อเสนอแนะนี้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มพุทธศาสนิกชน ครู และพระสงฆ์ ที่ต้องการให้มีการจัดทำคู่มือกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหลักในการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน คู่มือนี้จะช่วยให้ผู้จัดสามารถออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความสนใจของเยาวชนยุคดิจิทัล ควบคู่ไปกับการรักษาแก่นแท้ของหลักธรรมคำสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชนวัดระเบาะเกล้า โรงเรียนบ้านบุสูง ตำบลนาดีอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

จากผลการสำรวจความคิดเห็นในสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มีพฤติกรรมเข้าวัดทำบุญเป็นประจำในวันพระจำนวน 4 คน (ชายและหญิง) กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ที่บวชมาแล้ว 2-3 พรรษาและจำพรรษาอยู่ภายในวัดระเบาะเกล้าจำนวน 2 รูป เยาวชนนักเรียนจำนวน 12 คน และกลุ่มข้าราชการครูจำนวน 2 คน ได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชา ในประเด็นแนวทางการจัดทำคู่มือสำหรับเยาวชน ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าคู่มือควรมีเนื้อหาที่เรียบง่าย มีหลักธรรมสั้นและย่อใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนทั้งหลักธรรมและเนื้อหา เพื่อให้เยาวชนสามารถเข้าถึงสาระสำคัญของกิจกรรมได้

อย่างสะดวก รูปแบบคู่มือควรมีขนาดเล็ก พกพาได้ง่าย (80 – 100 หน้า) และออกแบบให้ทันสมัยเหมาะสมกับวิถีชีวิตของเยาวชนยุคใหม่ เพื่อกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ในส่วนของความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าปัจจุบันยังมีการบูรณาการไม่มากนัก และเสนอให้มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แพร่หลายยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน นอกจากนี้ ในประเด็นศักยภาพและจุดเด่นของเยาวชน ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าเยาวชนในพื้นที่มีพลังสร้างสรรค์และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งถือเป็นจุดแข็งสำคัญที่สามารถนำมาบูรณาการกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้เยาวชนเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับวันอัฐมีบูชาได้ง่ายขึ้น และสามารถสืบทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมและศาสนาต่อไปยังคนรุ่นหลังได้อย่างต่อเนื่อง โดยสรุป แนวทางการจัดทำคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาควรเน้นเนื้อหาที่ไม่มากเกินไป เหมาะสมกับเยาวชน มีรูปแบบที่ทันสมัยและใช้งานสะดวก ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน ตลอดจนการใช้ศักยภาพด้านเทคโนโลยีของเยาวชนเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้ยั่งยืนและเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 - 2: สัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มเยาวชนนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้น ป.4-ป.6)
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 - 5: การสัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มเยาวชนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้น ม.1-ม.3)
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 - 9: สัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มีพฤติกรรมเข้าวัดทำบุญเป็นประจำในวันพระ
กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ที่บวชมาแล้ว 2-3 พรรษา ที่จำพรรษาอยู่ภายในวัดระเบาะเขต กลุ่มข้าราชการครู
ที่มา: ผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวัน
อัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน

การศึกษาสภาพปัจจุบันของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาพบว่าเยาวชนมีความรู้พื้นฐานและสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางวัดได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมทั้งที่วัดและโรงเรียนช่วยปลูกฝังคุณธรรม สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและประเพณี เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมระดับที่เหมาะสม โดยได้รับการสนับสนุนจากการสอนศีลธรรมในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญคือวันอัฐมีบูชาไม่ตรงกับวันเรียน ทำให้บางส่วนเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบถ้วน ดังนั้นการพัฒนากิจกรรมและการจัดการเวลาอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

1.1 ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวันอัฐมีบูชา และสามารถเชื่อมโยงความรู้ดังกล่าวกับกิจกรรมทางวัดได้อย่างเหมาะสม งานวิจัยของสมชาย บุญเกิด (2565) ระบุว่าการจัดกิจกรรมทั้งในวัดและโรงเรียนช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ รวมถึงสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและประเพณีไทย เยาวชนสามารถเข้าใจความหมายของวันอัฐมีบูชา ตระหนักถึงความสำคัญของการทำบุญถวายผ้าและอาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ และมีโอกาสฝึกฝนทักษะสังคม เช่น การทำงานร่วมกับเพื่อน การวางแผนกิจกรรม และการสื่อสารกับผู้ใหญ่ การมีส่วนร่วมของเยาวชนจะสูงขึ้นเมื่อได้รับการสนับสนุนจากครูและผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับตารางเวลาเรียน เนื่องจากวันอัฐมีบูชาไม่ตรงกับวันเรียน ทำให้บางส่วน of เยาวชนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบถ้วน การวางแผนกิจกรรมล่วงหน้าและการจัดการเวลาอย่างเหมาะสมจึงมีความจำเป็นต่อการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมหญิง แซ่ลี (2565) ซึ่งพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาสำหรับเยาวชนควรเน้นการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และการบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งนี้ การเรียนรู้แบบปฏิบัติจริง เช่น การทำบุญ การจัดนิทรรศการ และการจัดเวิร์กช็อป สามารถ

ช่วยให้เยาวชนเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมและประเพณีไทยอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับวัดและการจัดเวลาอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งและความยั่งยืนของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนามีอุปสรรคหลายประการ หนึ่งในอุปสรรคสำคัญคือความไม่สอดคล้องระหว่างวันอัฐมีบูชากับตารางเรียน ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนไม่ครบถ้วน นอกจากนี้ กิจกรรมบางประเภทยังมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ วัสดุ และสถานที่ที่เหมาะสม การสอนศีลธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมบางครั้งยังไม่ได้มีการประสานอย่างเป็นระบบระหว่างโรงเรียนกับวัด ส่งผลให้ความเข้าใจในคุณค่าของประเพณีและศาสนาลดลง งานวิจัยของสมหญิง แซ่ลี (2565) เน้นว่าการพัฒนากิจกรรมควรเน้นการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย และการบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน การใช้วิธีการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริง เช่น การทำบุญ การจัดนิทรรศการ การแสดงศิลปวัฒนธรรม และการจัดเวิร์กช็อป สามารถช่วยให้เยาวชนเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างแท้จริง การจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับเวลาเรียนจึงสามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมของเยาวชนและสร้างความยั่งยืนในการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมชาย บุญเกิด (2565) ซึ่งระบุว่า การสนับสนุนจากครูและผู้บริหาร รวมถึงการวางแผนและจัดการกิจกรรมล่วงหน้า มีความสำคัญต่อการเพิ่มการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและศาสนา การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมตามช่วงวัย และการผสมผสานกับการเรียนการสอนในโรงเรียน สามารถช่วยให้เยาวชนเข้าใจคุณค่าของประเพณีและศาสนาได้อย่างแท้จริง ทั้งยังส่งเสริมความต่อเนื่องและความยั่งยืนในการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของเยาวชน

ตอนที่ 2 ปัญหาและความต้องการในการจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอัฐมีบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน

พบว่า การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา แม้จะช่วยปลูกฝังคุณธรรมและความเข้าใจในพระพุทธศาสนา แต่ยังมีขาดแนวทางที่ชัดเจนและเป็นระบบ ปัญหาที่พบได้แก่ การขาดเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของเยาวชน การขาดรูปแบบกิจกรรมที่ทันสมัยและดึงดูดความสนใจ ตลอดจนการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับวัดที่ไม่ต่อเนื่อง ความต้องการสำคัญคือการมีคู่มือที่กำหนดขั้นตอน วิธีการ และเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย คู่มือดังกล่าวจะเป็นแนวทางให้ครู ผู้ปกครอง และพระสงฆ์ สามารถร่วมกันจัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.1 ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ยังมีข้อจำกัดด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวันอัฐมีบูชา ส่วนใหญ่ทราบเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญทางพระพุทธศาสนา สาเหตุสำคัญมาจากวันอัฐมีบูชาไม่ใช่วันหยุดยาว จึงทำให้การจัดกิจกรรมยังไม่แพร่หลายและไม่ค่อยได้รับความสนใจ อีกทั้งลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่มีความซ้ำซากและเรียบง่าย ส่งผลให้เยาวชนขาดแรงจูงใจและความตื่นตัวที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิชัย ทองสุข (2565) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะวันสำคัญที่ไม่ใช่วันหยุดนักขัตฤกษ์หรือวันหยุดยาว มักไม่ได้รับการเน้นย้ำจากสถาบันการศึกษาและชุมชนมากนัก ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมลดน้อยลง การจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบซ้ำเดิมและขาดความหลากหลาย ไม่เพียงพอที่จะดึงดูดความสนใจของเยาวชน อีกทั้งขาดสื่อประกอบที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความสนใจในยุคดิจิทัล จึงทำให้การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาไม่ประสบผลเท่าที่ควร

2.2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาหลักอยู่ที่ด้านเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมที่ไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของเยาวชนในยุคดิจิทัล รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ยังจำกัดอยู่ในรูปแบบดั้งเดิม ทำให้การรับรู้ของเยาวชนไม่ครอบคลุมเพียงพอ ข้อเสนอแนะจากเยาวชนคือควรใช้สื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ และติ๊กต็อก ในการเผยแพร่ข้อมูลและกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งพัฒนากิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น การ

แข่งขันเชิงพุทธ การใช้สื่อดิจิทัล และการเปิดเวทีให้เยาวชนออกแบบกิจกรรมเอง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กมลวรรณ ศรีสุข (2565) ซึ่งพบว่าการใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เยาวชนเข้าถึงได้ง่าย มีส่วนช่วยเพิ่มแรงจูงใจและสร้างความสนใจต่อกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การออกแบบจนถึงการนำเสนอ

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอันฐรมิบูชาในกลุ่มเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชนวัดระเบาะเกตุ โรงเรียนบ้านบุสูง ตำบลนาดีอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

การสร้างแนวทางการจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอันฐรมิบูชาสำหรับเยาวชนไทยและพุทธศาสนิกชน พบว่าคู่มือควรมีเนื้อหาที่เรียบง่าย มีหลักการที่ควรรู้โดยย่อ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เน้นสาระสำคัญ และมีขนาดเล่มไม่ใหญ่เกินไป (80 – 100 หน้า) พกพาสะดวก การมีส่วนร่วมของวัด โรงเรียน และชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของกิจกรรม ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจและแรงจูงใจให้เยาวชนเข้าร่วม เยาวชนในพื้นที่มีศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยี ซึ่งสามารถบูรณาการเข้ากับกิจกรรมทางศาสนาได้อย่างทันสมัย เนื้อหาควรเชื่อมโยงประวัติ ความหมาย และคุณค่าของวันอันฐรมิบูชา พร้อมทั้งกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การเวียนเทียน การฟังธรรม และกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ เพื่อเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ คู่มือนี้จึงควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชนและการบูรณาการเทคโนโลยี เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

3.1 ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอันฐรมิบูชาควรออกแบบให้เหมาะสมกับเยาวชน โดยใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย และมีรูปแบบกะทัดรัด พกพาสะดวก เนื้อหาควรเชื่อมโยงทั้งประวัติ ความหมาย คุณค่า และกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การเวียนเทียน และการฟังธรรม อีกทั้งการบูรณาการเทคโนโลยีและสื่อออนไลน์จะช่วยให้เยาวชนเข้าถึงได้ง่ายและเกิดแรงบันดาลใจในการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประเสริฐ ศรีสวัสดิ์ (2565) ที่ชี้ว่าคู่มือการเรียนรู้ทางศาสนาที่ใช้ภาษากระชับและบูรณาการสื่อดิจิทัล สามารถเพิ่มความสนใจและการมีส่วนร่วมของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อหลักธรรมและประเพณีไทย และทำให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจในการสืบสานคุณค่าทางวัฒนธรรมไทย

3.2 ผลการวิจัยพบว่า คู่มือกิจกรรมควรพัฒนาในลักษณะบูรณาการทั้งด้านศาสนาและวัฒนธรรมควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชนในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมให้ทันสมัย สร้างความน่าสนใจและแรงจูงใจต่อการเรียนรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การสนับสนุนจากวัด โรงเรียน และชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้คู่มือเกิดการใช้งานได้อย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเยาวชน

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติคุณ วัฒนกุล (2565) ที่พบว่าการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ทางศาสนาที่ผสมผสานกับเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความสนใจของเยาวชนได้อย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยดังกล่าวเน้นย้ำว่าการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ควรสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และควรเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่าการประสานความร่วมมือจากโรงเรียน ชุมชน และวัดเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การใช้คู่มือประสบความสำเร็จและเกิดการนำไปใช้จริงอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคู่มือที่ทันสมัยและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชนในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การนำคู่มือไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ สถานศึกษาและชุมชน สามารถนำ "คู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาในวันอันฐรมีบูชา" ไปใช้เป็นเครื่องมือหลักในการจัดกิจกรรมได้ทันที โดยควรบูรณาการความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
2. การประยุกต์ใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้จัดกิจกรรมควรนำแนวทางในคู่มือไปปรับใช้ร่วมกับแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เยาวชนคุ้นเคย เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ และติ๊กต็อก ทั้งในส่วนของการประชาสัมพันธ์และการสร้างสรรค์กิจกรรมย่อย เพื่อกระตุ้นความสนใจและเพิ่มแรงจูงใจในการเข้าร่วมของเยาวชนยุคดิจิทัล
3. การส่งเสริมบทบาทและอำนาจการตัดสินใจของเยาวชน ในขั้นตอนการนำคู่มือไปใช้จัดการเรียนรู้ ควรเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้เป็นแกนนำ หรือมีส่วนร่วมในการออกแบบรายละเอียดกิจกรรมร่วมกับครูและพระสงฆ์ เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังเยาวชนในพื้นที่อื่น ๆ และระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสะท้อนความต้องการของเยาวชนในวงกว้างมากขึ้น
2. ควรศึกษาและพัฒนารูปแบบกิจกรรมเชิงดิจิทัลและสื่อออนไลน์เพิ่มเติม เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมในการเสริมสร้างความรู้และแรงจูงใจในการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนา
3. ควรติดตามผลการใช้คู่มือกิจกรรมในระยะยาว เพื่อประเมินความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของเยาวชน และผลกระทบต่อความเข้าใจคุณค่าและวัฒนธรรมทางศาสนาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

งานวิจัยนี้ได้มีข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมใหม่ ที่สำคัญดังนี้

1. องค์ความรู้ใหม่

1. เยาวชนสามารถเรียนรู้และเข้าใจคุณค่า วันอันฐรมีบูชา และหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ดีขึ้น หากคู่มือและกิจกรรมถูกออกแบบให้เรียบง่าย เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับช่วงวัย
2. การผสมผสานกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การเวียนเทียน ฟังธรรม และกิจกรรมสร้างสรรค์ เข้ากับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ช่วยเพิ่มแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของเยาวชนอย่างชัดเจน
3. การมีส่วนร่วมของวัด โรงเรียน ชุมชน และครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนา

2. นวัตกรรมใหม่

1. การพัฒนาคู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศาสนาแบบบูรณาการ ที่รวมเนื้อหาทางศาสนา วัฒนธรรม และเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้เยาวชนเข้าถึงและเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น
2. การออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและสร้างสรรค์กิจกรรมเอง ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ และเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้
3. การใช้สื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ และติ๊กต็อก ในการเผยแพร่ข้อมูลและกิจกรรมเชิงศาสนา เป็นแนวทางใหม่ในการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กมลวรรณ ศรีสุข. (2565). การประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงศาสนาและวัฒนธรรมของเยาวชนไทย. สำนักพิมพ์การศึกษาไทย.
- กิตติคุณ วัฒนกุล. (2565). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ทางศาสนาสำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 25(1), 45-60.
- กิตติชัย เจริญผล. (2565). แนวทางการออกแบบคู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อการสืบสานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสำหรับโรงเรียนและวัด. *วารสารวิชาการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 18(4), 211-228.
- ชัยยุทธ พรหมมา. (2565). บทบาทของโณปะพรหมณ์ในการใกล้ชิดความขัดแย้งกรณีการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 15(2), 1-15.
- ธนากร วัฒนสุข. (2566). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 12(1), 125-140.
- นันทิกา มณีโชติ. (2564). การศึกษาเชิงเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีกับคัมภีร์พุทธศาสนมหายาน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 10(3), 253-268.
- ประเสริฐ ศรีสวัสดิ์. (2565). การพัฒนาคู่มือการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนไทย: การบูรณาการสื่อดิจิทัลและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์. *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, 12(2), 45-60.
- ปิยวรรณ จันทรวงศ์. (2565). การสำรวจการรับรู้และความเข้าใจของเยาวชนต่อวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. *วารสารการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20(2), 89-105.
- พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ, พระมหาประกาศิต ฐิตปัสสทธิกร, พระครูปฐมธีวัฒน์ (บัญชา ฐิตธมโม), และ พระปลัดสมชาย ดำเนิน. (2565). การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีวันอัฐมีบูชา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(4).
- พระพุทธชา พุทธิโก (จันทร์ทอง). (2568). ศึกษาความเชื่อและการบูชาเกี่ยวกับพระธาตุดอยจอมทอง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(3), 250-264.
- วิชัย ทองสุข. (2565). การรับรู้และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา: การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ. *วารสารศาสนาและวัฒนธรรม*, 5(1), 77-95.
- วิภาดา ชัยศรี. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมทางศาสนาในบริบทชุมชนเมือง. *วารสารพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 21(3), 55-70.
- สมชาย บุญเกิด. (2565). การเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงศาสนาและวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนไทย: การบูรณาการโรงเรียน วัด และชุมชน. *วารสารการศึกษาไทย*, 10(1), 55-72.
- สมหญิง แซ่ลี. (2565). การจัดกิจกรรมเชิงพุทธศาสนาสำหรับเยาวชน: การมีส่วนร่วมและการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ. *วารสารพุทธศาสนาและการศึกษา*, 8(3), 120-138.

ภาษาอังกฤษ

- Bates, E. A., & Sanchez, J. D. (2022). Cultural transmission: How traditions and beliefs are passed across generations. *Journal of Cultural Psychology*, 18(3), 245-260.
- Buddha. (2020). *The Buddha's teachings on impermanence and the path to enlightenment*. Dhamma Publications.
- Kolb, D. A. (2014). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development* (2nd ed.). Pearson Education.
- Prakarn, T. (2022). Developing manuals for cultural and religious learning activities: A participatory approach. *Journal of Cultural Education*, 15(2), 88-105.
- Suthipong, R. (2023). Youth participation in cultural and religious activities in Thailand: Challenges and opportunities. *Asian Journal of Cultural Studies*, 20(1), 34-52.